

De uitvinding van het kartel

Het kartel werd uitgevonden door Lacan in 1964 met de stichting van de Ecole Freudienne de Paris en is samen met de eigen analyse en supervisie één van de steunpilaren van de psychoanalyse. Het is een spreekervaring die niet onderworpen is aan een voorafbestaand of gerecycleerd weten. Lacan's keuze voor de betekenaar kartel is immers afgeleid van het Italiaanse cardo, wat zoveel betekent als scharnier. Dit betekent dat openheid, verrassing en ontdekking zich aan de horizon van ieder kartel bevinden, en dat de mogelijke neerslag daarvan in een kartelproduct, aantoont hoe men de passie van het niet-willen weten heeft overstegen. Het kartel heeft als doel het weten te laten circuleren op een niet-hiërarchische manier, doordat iedereen naast elkaar, elk vanuit zijn singuliere verhouding tot dat weten, samenwerkt. Het kartel is in essentie anti-didactisch, maar niettemin vormend door het spreken dat circuleert. Het gaat veeleer over een verlangen zich te willen vormen in een bepaald onderwerp, dan over het produceren van een universeel weten.

Waarom verkiest men nu bij uitstek deze studiemethode binnen een psychoanalytische school?

Een van de redenen is het verlangen om aan het werk te gaan te vrijwaren van de groepeffecten die eigen zijn aan iedere organisatie. Een school neemt daar het onbewuste van zijn leden in rekening goed wetende hoe snel het verlangen kan gecorrumpeerd worden vanwege die groepeffecten. Hoe liefde, haat en jaloezie deel uitmaken van groepen en een dodelijk effect kunnen sorteren op het verlangen. Een voorbeeld van die imaginaire groepeffecten krijg je te zien wanneer aan een klas gevraagd wordt om in groepjes te zitten en te discussiëren. De symptomen van andere groepen worden meteen opgemerkt. Die daar praat te luid, een ander te veel, nog een ander denkt het allemaal te weten, en er zit zelfs iemand bij die helemaal niets laat horen... In die verwensing blijft men natuurlijk stekeblind voor datgene waarmee men zich beter wel zou bezighouden en dat is het eigen symptoom.

Hoe kan men nu deze imaginaire effecten zo eigen aan groepen reduceren binnen het werk in een kartel?

Het aantal leden

Lacan stelde een 3- tot 5-tal kartellisanten voor, die samen rond een bepaald thema willen werken en van daaruit een plus un kiezen. Miller legt uit dat wanneer twee of drie mensen met elkaar praten, je achteraf niet meer weet wie wat naar voren heeft gebracht; er is degene die het heeft gezegd, maar er is ook degene die hem ertoe heeft aangezet, en dan degene die zich realiseerde dat het belangrijk was. Uiteindelijk delen ze de Nobelprijs...¹ Als dat dreigt te gebeuren best nog een vierde die ervoor zorgt dat er niet één gemeenschappelijk kartelproduct ontstaat, niet één universeel weten of religie waaraan men zich moet onderwerpen en de singulariteit van elkeen weggeveegd wordt. Met vier dus. Ja,

¹ JAM: Cinque variations sur le theme de l'élaboration provoquée

maar op voorwaarde dat er een plus un is die een plaats voor het tekort weet te reserveren zodat de schuifpuzzel van het weten kan blijven verschuiven in plaats van zich in beton te gieten of zich te recycleren.

De functie van de plus un

De plus un zorgt ervoor dat de imaginaire effecten worden tegengegaan en het werk van elkeen gepromoot wordt. Het is als het ware een functie die de groep decompleteert. De plus un is een lid van het kartel die de anderen uitdaagt hun werk verder te zetten en uit te breiden. Hij doet dit door net die vragen te stellen die de motor van het verlangen om te weten aanzwengelt, daar waar de passie van het niet-willen weten steeds om de hoek loert. Lacan zei dat de ontmoeting van de kartellisanten met de plus-un een soort wervelwind creëert die het verlangen om te werken een zwier geeft. Miller spreekt over de plus-un als een **agent provocateur**. Dit veronderstelt dat hij weigert een meester te zijn, iemand die weet en de kartellisanten in de richting van dat weten stuurt. Noch is hij een analyst die de anderen interpreteert. Het is een provocateur die hoort wat iemand bezig houdt en daarop inspeelt. Hij verwijst door, stelt teksten voor, en houdt de vraag open opdat kartellisanten zelf tot een invulling komen die de verdeeldheid uiteindelijk opheft. Hij zorgt ervoor dat kartellisanten hun eigen kompas vinden doorheen het lezen en discussiëren.

Miller merkt op dat als het waar is dat de plus-un als subject de anderen aan het werk zet – en in dit opzicht zou men kunnen spreken van zijn act –, hij zelf ook aan het werk moet: er is ook een taak voor de plus-un weggelegd. Hij hoeft zich niet uit te putten om de functie van de plus-un te belichamen. De plus-un is niet het subject van het kartel; het is aan hem om het effect van het subject in het kartel in te voegen, om de subjectieve verdeeldheid op zich te nemen. Dit brengt Miller ertoe om de term plus-un te verduidelijken aan de hand van de term min-een, moins-un: de plus-un voegt zich dus alleen bij het kartel om het onvolledig te maken, "om zich tot dat kartel te rekenen en er alleen als een tekort te functioneren".

Miller vergelijkt het kartel, en bij uitbreiding zijn eigen seminarie, met een zwerm bijen, waarvan de plus un niet de koningin zou zijn, maar evengoed één van de werkbijen. Eén van die bijen die elk vanuit hun eigen singulariteit, vanuit hun eigen trek, als gelijken aan het werk gaan. In die zin is het kartel misschien **eerder een ruimte dan een methode** waarin het werk levendig gehouden wordt. Waar er misschien een verschuiving kan plaatsvinden van het **verlangen te willen weten naar het verlangen te willen werken** en een overdracht te installeren op het eigen werk. Van daaruit kan **een product** ontstaan wanneer de kartellisanten zich ontdoen van het subjectieve effect dat door de plus un op zijn plaats gehouden wordt. Het product is daarbij geen gemeenschappelijk schrijven, maar een heel singuliere weergave. Dat maakt het allesbehalve comfortabel. Schrijven kan met een lijden gepaard gaan. Maar er is geen ideaal, geen goede manier. Kartelproducten zijn misschien eerder van de orde van de kleine beetjes weten die men ontdekt en waar men door verrast wordt. Kleine ontmoetingen met iets van uzelf doorheen het werk in progress.

Deze **kartelproducten** kunnen op verschillende manieren de wereld in gestuurd worden. Zo worden er kartelproducten gepubliceerd in Kring Online, de 4+1 nieuwsbrief van de NLS, maar er zijn ook kartels die hun werk presenteren op specifieke avonden, zoals de ateliers

Lacaniaanse kliniek.

Een kartel vormen betekent dus een andere verhouding innemen ten aanzien van het weten. Het gaat niet meer over een universitair weten dat men over zich heen krijgt. Het is geen weten meer dat men consumeert binnen een ex-cathedra onderwijs. Het is u niet onderwerpen aan een meesterdiscours. Het gaat eerder om een weten dat men vergaart, vertrekkende van een singuliere vraag, die u separeert van de anderen, daar waar het gemeenschappelijke thema u verbindt. Een voorbeeld van zo'n gemeenschappelijk thema is dat van de NLS dit jaar: *Varité: Les variations de la vérité* en psychanalyse.

Zoekt u kartelgenoten?

Wilt u rond een bepaalde thema aan de slag gaan? Dan kan u dat steeds laten weten aan de kartelverantwoordelijke van de kring (benverzele@hotmail.com). We kunnen een zoekertje plaatsen op de facebookpagina van de Kring of u in contact brengen met anderen die rond hetzelfde thema willen werken. Zit u al in een kartel? Laat het ons gerust weten! Zo kan je een kartel 'declareren'. Het is een manier van je in te schrijven in de werkgemeenschap van de School en te kennen te geven aan deze gemeenschap dat je rond een bepaald thema aan het werk bent.

Referentieteksten rond het werken in Kartel

- [1] Miller, J.-A. (2018 [1986]). *Five Variations on the Theme of Provoked Elaboration*. *4+one* (5).
- [2] Lacan, J. (2001 [1964]). *Acte de Fondation. Autres Ecrits*. Seuil. Paris. p 229-242.
- [3] <https://www.causefreudienne.org/app/uploads/2021/10/ECF-J46-BiblioRegard.pdf>